

Samma villkor i politiken?

Om ungdomars politiska delaktighet och inflytande

Ungas verkliga möjlighet till delaktighet och inflytande är ett av ungdomspolitikens övergripande mål. Att unga har samma möjligheter som andra att påverka samhällets beslutsfattande kan också ses som en mänsklig rättighet (prop. 2004/05:2).

En av anledningarna till att ungas inflytande ges sådan tyngd är att det finns tecken på att de i mindre utsträckning än andra engagerar sig och gör sina röster hörda i demokratin. Inte minst är det bekymmersamt att unga i mindre utsträckning än andra deltar i de allmänna valen som är den representativa demokratin huvudkanal för inflytande. I riksdagsvalet 2006 låg valdeltagandet i åldern 18–29 år drygt 6 procentenheter under genomsnittet för hela riket (SCB 2007b).

Ett sätt att försöka öka ungas inflytande skulle kunna vara att genom någon form av kvotering öka deras andel i samhällets beslutsfattande församlingar. En mer proportionell representation av unga är självklart något att sträva efter. Det är dock långt ifrån säkert om en sådan åtgärd verkligen skulle leda till ett ökat genomslag för ungdomsgruppens åsikter. Social representativitet leder nämligen inte nödvändigtvis till åsiktsmässig representativitet. I en studie av svenska kommuner visar sig de yngre medborgarnas åsikter representeras ungefär lika bra av äldre politiker som av yngre (Wohlgemuth 2006b).¹

Möjligheterna till politiskt inflytande är dock inte begränsat till valdeltagande eller till förtröendeuppdrag i politiska församlingar. I de-

mokratien finns många andra möjligheter att göra sin röst hörd; arbete i föreningar, kontakter med politiker och olika slags aktioner och manifestationer är bara några exempel. Resultaten från 2007 års attityd- och värderingsstudie visar också att unga inte är mer passiva än äldre inom alla typer av politiska aktiviteter. Det finns politiska uttrycksätt som i högre grad används av dem än av äldre medborgare (se figur 7.3). Även om ungas röst inte hörs lika starkt som andras inom de traditionella kanalerna för politiskt inflytande är det möjligt att deltagande i nya former och på nya arenor delvis kan kompensera detta. En gemensam nämnare för dessa alternativa former av politisk aktivitet är att de utövas vid sidan av den representativa demokratin och alltså inte i första hand riktar sig mot partier, politiker eller andra beslutsfattare.

För att öka kunskapen om aktiviteter vid sidan av den representativa demokratin undersöks i detta kapitel tre olika politiska handlingar:

1. direktaktion
2. köpbojkott
3. politisk debatt på internet.

Dessa jämförs med en fjärde mer traditionell politisk aktivitet:

4. kontakt med politiker.

I kapitlet ställs två frågor. Den första är vad som påverkar ungas benägenhet att delta i det politiska livet. Den andra är om det går att urskilja skillnader mellan de faktorer som påver-

kar unga medborgares deltagande jämfört med äldre. För att kunna besvara frågorna har jag använt Ungdomsstyrelsens enkätundersökning. I ett antal analyser jämförs ett urval yngre medborgare (16–29 år) med ett urval äldre medborgare (35–74 år). Med "medborgare" avses här inte nödvändigtvis svenska medborgare i juridisk mening utan snarare individen som potentiell politisk aktör i demokratin.²

Undersökningen kommer till en rad intressanta slutsatser vilka utförligt sammanfattas i slutet av kapitlet. Två huvudslutsatser kan jag dock lyfta redan här:

Huvudslutsatser

- Det finns oväntat många skillnader mellan de faktorer som förklarar yngre och äldre medborgares benägenhet till politiskt deltagande.
- Vid sidan av social bakgrund och aktuella levnadsförhållanden förklaras ungas benägenhet till politiskt deltagande i oväntat hög grad av attityder och värderingar.

Den första slutsatsen understryker hur viktigt det är att i ungdomspolitikerna ta hänsyn till de specifika villkor och förutsättningar som präglar ungdomstiden. En politik som syftar till att öka ungas delaktighet och inflytande bör grunda sig på forskning om just unga och inte utgå från föreställningar om politiskt deltagande i allmänhet. Skillnaderna mellan vad som förklarar ungas och äldres deltagande sammanfattas i slutet av kapitlet (se tabell 7.2). Några exempel kan dock nämnas:

Exempel

- Män visar större benägenhet att ta kontakt med politiker bland de äldre men inte bland de unga.
- Arbetslöshet ökar benägenheten att delta i köpbojkotter bland unga men inte bland äldre.
- Ett lågt politiskt förtroende och låg social tillit ökar benägenheten att delta i direktaktioner bland unga men inte bland äldre.
- Att studera ökar benägenheten att diskutera politik på internet bland de unga men minskar benägenheten bland de äldre.

Den andra slutsatsen är att ungas politiska deltagande i oväntat hög grad förklaras av attityder och värderingar. Detta kan ses som ett positivt budskap till dem som strävar efter att öka ungas engagemang och delaktighet i demokratin. Den dominerande uppfattningen inom forskningen har länge varit att politiskt deltagande av det slag som undersökts här är starkt knutet till individers sociala bakgrund och levnadsförhållanden. I den mån det nu visar sig att den politiska delaktigheten och engagemanget bland unga även i hög grad förklaras av mjukare faktorer som politiskt intresse och politiskt självförtroende framstår det som lättare att på politisk väg åstadkomma åtgärder för att öka deltagandet.

Vilka faktorer är det då närmare bestämt som påverkar ungas benägenhet att delta politiskt. En starkt förenklad bild kan ges genom att skilja på två typer av deltagande. Det traditionella, som utgörs av aktiviteter inom ramen för den repre-

sentativa demokratin och det icke-traditionella som består av aktiviteter utanför den representativa demokratin. Det traditionella deltagandet bland unga gynnas av följande egenskaper.³

Det traditionella deltagandet ta kontakt med politiker:

- Välutbildad med välutbildade föräldrar
- Född i Sverige med svenska föräldrar
- Intresserad av samhällsfrågor
- Gott politiskt självförtroende
- Diskuterar ofta politik
 - Med familj och vänner
 - Med arbets- eller studiekamrater
 - Inom föreningslivet

Med ett icke-traditionellt deltagande avses här politiska aktiviteter utanför den representativa demokratin. Resultaten visar att det icke-traditionella deltagandet gynnas av samma egenskaper som det traditionella deltagandet i rutan ovan. Utöver detta tillkommer dock även följande egenskaper:

Det icke-traditionella deltagandet direktaktion eller köpbojkott:

- Man
- Arbetslös
- Lågt förtroende för politiska institutioner
- Låg tilltro till det politiska systemets lyhörddhet
- Stöder vänsterorienterade samhällsmål
- Stöder postmaterialistiska samhällsmål

En reflektion är att i förklaringarna till de ungas deltagande utanför den representativa demokratin kombineras de renodlade resursfaktorerna som utbildning, politiskt självförtroende och tillgång till sociala nätverk med faktorer som är uttryck för ett ifrågasättande av demokratins sätt att fungera. Resultaten visar att ett lågt förtroende för demokratins institutioner och en låg tilltro till det politiska systemets lyhörddhet inte nödvändigtvis behöver leda till att man blir desillusionerad och passiv. Det kan också vara frågan om en skepticism, eller kanske ett uttryck för realism, som kan stimulera till politiskt engagemang. Omvänt kan resultaten förstås som att en mer eller mindre godtrogen förnöjsamhet och tilltro till det politiska systemet kan motverka ett aktivt deltagande av det icke-traditionella slaget.

Går det då att med utgångspunkt från resultaten se några möjliga åtgärder genom vilka det politiska deltagandet bland unga skulle kunna stimuleras?

Sätt att öka det politiska deltagandet bland unga:

- Stimulera intresset för samhällsfrågor
- Hjälpa att bygga upp politiskt självförtroende
- Stimulera politiska diskussioner på vardagslivets olika arenor

Några konkreta sätt att förverkliga förslagen ovan vore genom mer bevakning av och diskussion om aktuella samhällshändelser i skolan. Mer övning i skolan av att i tal och skrift uttrycka sin egen åsikt och argumentera mot andras. Utöver skolan framstår även föreningslivet som en möjlig arena för ungdomar att träna politiska färdigheter och grundlägga ett

politiskt självförtroende. Åtgärder som underlättar ungas egen organisering och resurser som stärker föreningslivet som arena för samhällsdiskussion skulle även detta indirekt kunna bidra till att stärka ungas möjligheter till politiskt inflytande.

Politiskt deltagande

Ett vanligt sätt att definiera politiskt deltagande har länge varit som handlingar utförda i syfte att påverka det politiska beslutsfattandet. Ett exempel på en sådan traditionell definition kan hämtas från den ledande forskaren Sidney Verba med kollegor:

By political participation we refer to those legal acts by private citizens that are more or less directly aimed at influencing the selection of governmental personnel and/or the actions that they take. (Verba, Nie & Kim 1978)

På senare tid har forskningen dock ofta visat att medborgarnas politiska aktiviteter i västvärldens postindustriella och globaliserade samhällen uppträder i nya former. Definitionen av politiskt deltagande kan därmed anses ha blivit för snäv för att rymma den fulla repertoar av handlingar som dagens medborgare använder för att uttrycka sina politiska uppfattningar. Pippa Norris menar till exempel att det politiska deltagandet har utvecklats och diversifierats när det gäller vilka som är aktörerna, vilka handlingar som utförs samt vem det är man vill påverka (Norris 2002). Norris väljer därför att definiera politiskt deltagande som:

Any dimensions of activity that are either designed directly to influence government agencies and the policy process, or indirectly to impact civil society, or which attempt to alter systematic patterns of social behaviour. (Norris 2001)

I Norris definition ingår såväl illegala politiska aktiviteter, aktiviteter som utövas av andra aktörer än enskilda individer, till exempel av föreningar, organisationer och nätverk samt aktiviteter som inte i första hand syftar till att påverka samhällets valda makthavare utan även andra typer av aktörer. Oavsett hur man väljer att definiera politiskt deltagande är det dock ett faktum att medborgare delvis väljer andra politiska aktiviteter idag än vad de gjort under andra tidsperioder. Ett uttryck för förändringen är att politiska handlingar som tidigare betraktades som utmanande eller avvikande idag anses helt rumsrena och används av de breda folklagren. Exempel på aktiviteter som på detta sätt har "normaliserats" är olika slags manifestationer, namninsamlingar och köpbojkotter (Kaase & Marsh 1979, Petersson et al. 1998).

Att förklara politiskt deltagande?

Sidney Verba med kollegor har träffande menat att frågan om varför någon är politiskt passiv kan ha tre möjliga svar. Det första är att individen inte *kan*. Med detta avses att han/hon saknar de grundläggande resurser som behövs för att uttrycka sig politiskt. Det andra svaret är att individen inte *vill*, det vill säga att han/hon inte har intresse av eller engagemang nog för att uttrycka sina åsikter och delta politiskt. Det tredje svaret är att *ingen frågade*. Med detta menas att indivi-

den inte ingår i något socialt nätverk inom vilket han eller hon har blivit tillfrågad om att delta i politiska aktiviteter (Verba et al. 1995).

Socioekonomi, resurser och attityder

Om man ser till de flesta traditionellt använda former av politisk aktivitet finner man en stark koppling mellan individens socioekonomiska bakgrund och benägenheten att delta politiskt. Inte minst har utbildningsnivån visat sig vara en mycket viktig faktor i detta sammanhang (Verba 2003). Det mer eller mindre genomgående mönstret är att individer med hög social status är mer delaktiga i det politiska livet än individer med låg status (Verba et al. 1995).

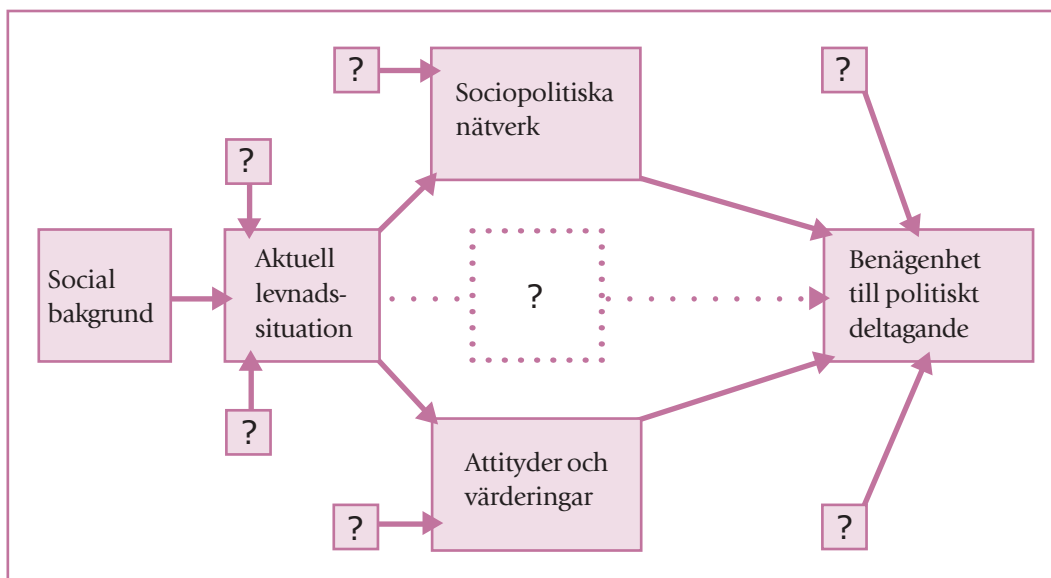
Den rena socioekonomiska modellen för att förklara politiskt deltagande, ofta kallad SES-modellen, har ofta visat sig räcka en god bit på vägen för att förklara individers politiska deltagande. Frågan som många forskare sökt svar på är dock hur detta mer exakt kan komma sig (Verba et al. 1995). Resultaten visar att socioekonomiska faktorer påverkar deltagandet därför att dessa faktorer i sin tur genererar olika typer av icke-materiella resurser som underlättar och stimulerar till politisk aktivitet. Exempel på sådana resurser är politisk kunskap, politiskt självförtroende och olika slags färdigheter som underlättar när man vill göra sin röst hörd. Det har även visat sig finnas starka kopplingar mellan socioekonomiska faktorer och tillgång till olika slags sociala nätverk som stimulerar politiskt engagemang och rekryterar individer till politiska aktiviteter.

Utöver de icke-materiella resurserna finns även en annan typ av faktorer som i olika hög grad är kopplade till socioekonomin. Detta gäl-

ler attityder och värderingar som gör individer mer eller mindre motiverade att delta i det politiska livet. Exempel på sådana attityder kan vara intresse för politik samt förtroende för politiska institutioner eller för det politiska systemet i sig.

I detta kapitel används en analysmodell i vilken såväl socioekonomiska faktorer som sociopolitiska nätverk samt attityder och värderingar ingår. Modellen är inte helt identisk med, men har likheter med den så kallade CVM-modellen som utvecklats av Sidney Verba med kolleger (Verba et al. 1995).⁴ Undersökningens analysmodell illustreras i figur 7.1.

Modellen tar sin utgångspunkt i medborgarens sociala bakgrund. Med *social bakgrund* avses här förutsättningar som den enskilde individen knappast själv kan påverka såsom kön, invandrarbakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå. Denna typ av mer eller mindre utifrån givna egenskaper förklarar i sin tur en relativt stor del av individens *aktuella levnadssituation* som exempelvis yrke, utbildning och inkomst. Den aktuella levnadssituationen utgör sedan en väsentlig del av förklaringen till i vilken utsträckning medborgaren ingår i *sociopolitiska nätverk* samt vilka *attityder och värderingar* medborgaren omfattar. I modellens sista steg förväntas att ingåendet i sociopolitiska nätverk samt vissa typer av attityder ska kunna förklara en relativt stor del av medborgarens benägenhet att delta i olika politiska aktiviteter. Det finns dock även en rad faktorer som inte ingår i modellen men som påverkar det politiska deltagandet. Dessa mer eller mindre okända faktorer illustreras i figur 7.1 med frågetecknen.

Figur 7.1 Undersökningens analysmodell.

Olika former av deltagande

På vilket sätt skiljer sig då förklaringarna till olika former av deltagande? En av de viktigaste aspekterna av detta är att politiska aktiviteter kan vara mer eller mindre resurskrävande (Verba & Nie 1972, Verba et al. 1995). Med detta menas att vissa typer av aktiviteter kräver mer än andra av den enskilde för att kunna utföras. För att ta kontakt med politiker krävs exempelvis oftast ett visst mått av politiskt självförtroende samt någorlunda goda färdigheter i att uttrycka sig. Deltagande i direktaktioner underlättas av utvecklade sociopolitiska nätverk inom vilka aktioner kan planeras och genomföras. Allmänna val och namninsamlingar utgör två exempel på politiska aktiviteter som är relativt lätta att delta i och som inte kräver så mycket av utföraren. Eftersom tillgången till politiska resurser i hög grad beror på individens socioekonomiska situation leder detta till att mer resurskrävande

former av politiskt deltagande i högre grad används av samhällets mer välbeställda grupper (Rosenstone & Hansen 1993, Verba et al. 1995).

En annan viktig distinktion kan göras mellan politiskt deltagande med direkt koppling till den representativa demokratin och politiskt deltagande som utförs vid sidan av denna (Pettersson et al. 1998). Som framgår av figur 7.2 ligger tyngdpunkten i denna undersökning på former av deltagande som utförs vid sidan av den representativa demokratin. Enda undantaget är kontakter med politiker som har en mer direkt koppling till den representativa demokratin. Kontakter med politiker fungerar här som en referenspunkt som gör det möjligt att jämföra ett traditionellt eller "konventionellt" politiskt deltagande, som utförs inom lagens ramar och riktar sig mot den representativa demokratis institutioner, med ett mer icke-traditionellt deltagande. Något som också fram-

		Resurskrav		
		SMÅ	MEDELSTORA	STORA
Koppling till representativa demokratin	DIREKT	Valdeltagande	Partimedlemskap	Kontakta politiker
	INDIREKT	Namninsamling	Köpbojkott	Direktaktion Politik på nätet

Figur 7.2 Exempel på olika former av politiskt deltagande efter anknytning till den representativa demokratis institutioner samt efter krav på politiska resurser.

går av figur 7.2 är att det endast är relativt resurskrävande former av deltagande som ingår i undersökningen.

Ungas politiska delaktighet

En stor del av den internationella litteraturen om ungas politiska deltagande tar sin utgångspunkt i observationer av att yngre medborgare i allt större utsträckning fjärrar sig från gemensamma samhällsangelägenheter. Unga har visserligen även tidigare visat sig mindre politiskt aktiva än medelålders, problemet som forskningen nu pekar på är att gapet mellan yngre och äldre tycks ha blivit större samtidigt som man kan konstatera att de yngres politiska delaktighet inte heller nämnvärt ökar i takt med att de blir äldre (Delli Carpini 2000, Fahmy 2006, Lee Kaid et al. 2007). Att unga drar sig från det gemensamma yttrar sig på en rad olika sätt. Bland annat visar sig de yngre i mindre utsträckning lita på sina medmänniskor, vara mindre intresserade av politik, ha mindre kun-

skap om aktuella samhällsfrågor och om hur politiskt deltagande går till. Inte minst uppvisar de oroande låga nivåer av faktiskt politiskt deltagande (Delli Carpini 2000, Fahmy 2006).

Många studier har ägnats åt att försöka förstå vad det beror på att ungas deltagande i det politiska livet minskar. En slutsats som ofta har dragits är att de yngre egentligen inte bryr sig mindre om gemensamma angelägenheter eller är mindre intresserade än de äldre. Problemet är istället att denna grupp ofta saknar tilltro till att ett politiskt engagemang av det traditionella slaget skulle vara ett effektivt sätt att utöva påverkan eller för att uppnå något man strävar efter (Delli Carpini 2000).

En förklaring som har getts är att ungas lägre tilltro till möjligheterna till delaktighet och engagemang i gemensamma angelägenheter har att göra med att förtroendet för det gemensamma, stat och myndigheter, har undergrävs av en längre tids omfattande negativ publicitet kring det offentliga. En annan förklaring är att

den representativa demokratin och de traditionella inflytandekanalerna, partier och organisationer, stänger ute de unga genom att inte vara öppna och mottagliga för deras politiska engagemang (Delli Carpini 2000).

En annan förklaring till det ökande åldersgapet är att det snarare är uttryck för ett långsiktigt värderingsskifte i postindustriella samhällen i riktning mot individualism och en större misstro mot hierarki och auktoriteter (Inglehart & Welzel 2005). Kopplad till denna förklaring är hypotesen att det politiska deltagandet bland de unga kanske inte har minskat utan tagit sig uttryck i nya former av aktiviteter som inte rymms inom traditionella definitioner av politiskt deltagande (Norris 2002).

I ett svenskt perspektiv finns dock anledning att ifrågasätta huruvida åldersgapet i politiskt deltagande skulle vara så dramatiskt som litteraturen gör gällande. Statsvetaren Susanne Johansson visar i en aktuell undersökning att det i Sverige är närmast felaktigt att utpeka medborgare i åldern 15–29 år som en politiskt passiv grupp. I flera av de former av deltagande som studeras av Johansson visar sig de yngre medborgarna vara ovanligt aktiva (Johansson 2007). Figur 7.3 som grundar sig på data från Ungdomsstyrelsens enkätundersökning ger även den en blandad bild. Av figuren framgår att benägenheten att delta politiskt är större bland de unga när det gäller vissa aktiviteter samtidigt som den är större bland de äldre när det gäller andra.

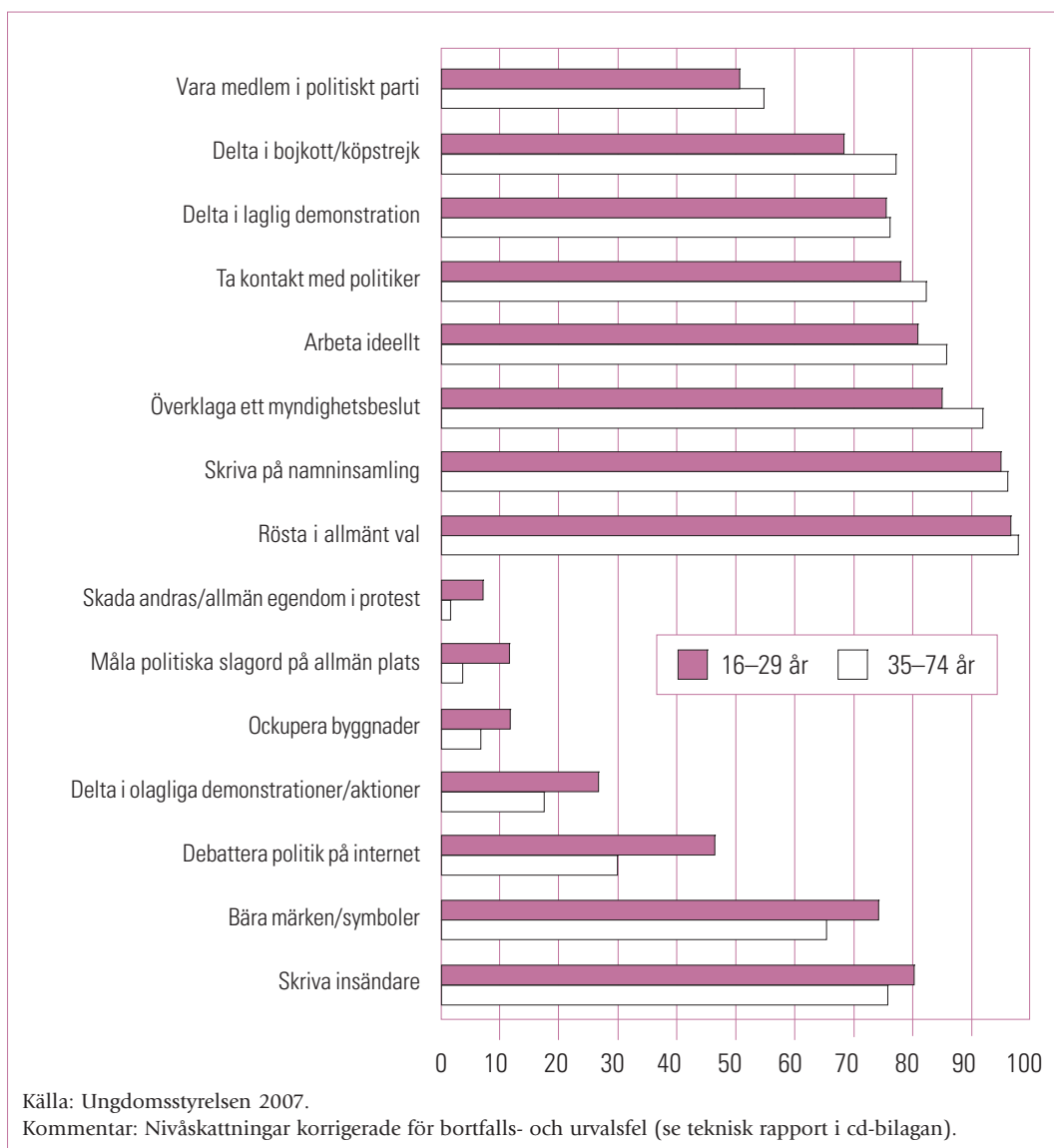
Frågan som ska undersökas i detta kapitel är dock inte vad som kan förklara eventuella nivåskillnader i yngre och äldre medborgares politiska deltagande. Istället är frågan om *orsakerna* till yngre och äldre medborgares politiska deltagande skiljer sig åt. Frågan om förklaringar till politiskt deltagande kan vara betingade av

ålder har undersökts i relativt liten utsträckning. Ett undantag är dock studien av Susanne Johansson. Johansson undersöker inte direkt skillnaderna mellan yngre och äldre medborgare utan inriktar sig istället på skillnader mellan yngre medborgare (15–29 år) som befinner sig i olika livsfaser.

Johansson finner i sin undersökning vissa skillnader mellan de unga som befinner sig i "vuxna" livsfaser och de som lever ett mer ungdomligt och obundet liv (Johansson 2007). Om man ser till aktiviteter som utförs vid sidan av den representativa demokratin visar Johansson att utbildningsnivå, vilja att bo kvar på nuvarande bostadsort och att stå till vänster på den politiska skalan har positiva effekter bland dem som befinner sig i vuxna livsfaser men inte bland dem som lever ett mer ungdomligt liv.⁵ Även för deltagandeformer med direkt koppling till den representativa demokratin visar sig vänsterorienterade åsikter ha en signifikant positiv effekt bland dem som befinner sig i vuxna livsfaser men inte bland dem som lever ett mer ungdomligt liv (Johansson 2007). Johanssons resultat indikerar att det kan finnas olika förklaringar till politiskt deltagande bland yngre och äldre medborgare.

Analysmodellen

I detta avsnitt introduceras stegvis undersökningens variabler. Modellen innehåller 16 variabler vars betydelse för det politiska deltagandet närmare ska undersökas. Därutöver ingår ett antal variabler vars effekter inte diskuteras vidare i kapitlet. Dessa variabler är kontrollvariabler som det av statistiska skäl är viktigt att ta hänsyn till men som av utrymmesskäl inte redovisas. De flesta variablerna i modellen grundar sig på uppgifter som samlats in genom Ungdomsstyrelsens enkät. För en detaljerad

Figur 7.3 Andel som har utfört eller kan tänka sig att utföra ett antal olika politiska handlingar. 16–74 år, 2007. Procent.

beskrivning av vilka frågor i enkäten som har använts och av hur variablerna har kodats hänvisas till förteckningen i metoddelen sist i kapitlet.

Sociala bakgrundsfaktorer

Gemensamt för de sociala bakgrundsfaktorerna är att enskilda individer i princip inte kan påverka dem. De är sådana man får vid födseln och sedan får leva med. I analysen riktas fokus mot tre faktorer av detta slag: kön, invandrarbakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå. Ur ett jämlikhetsperspektiv kan det ses som mer otillfredsställande ju större del av benägenheten att delta i politiken som har sitt upphov i dessa, för individen, påverkbara faktorer.

Föräldrarnas utbildningsnivå. De processer som påverkar benägenheten att delta politiskt visar sig ofta ha sin grund i den socialisering som sker under individens uppväxt (Verba et al. 1995). Individer med välutbildade föräldrar tenderar att i betydligt högre grad utsättas för politiska stimuli under uppväxten än de med lågutbildade föräldrar. Politiskt intresse och engagemang har i hög grad visat sig överföras från föräldrar till barn och därmed leda till en större benägenhet till politiskt deltagande i nästa generation. Utöver denna socialisering av attityder som främjar politiskt deltagande har föräldrarnas socioekonomiska situation, i form av i första hand utbildning och yrkesposition, en stark indirekt effekt på barnens benägenhet till politiskt deltagande. Barn till föräldrar med högre utbildning tenderar att senare i livet själva skaffa sig en högre utbildning vilket i sig leder till en ökad benägenhet att delta politiskt (Verba et al. 1995). Forskning från USA har visat att ungefär en fjärdedel av den politiska aktivite-

ten hos äldre kan förklaras genom de direkta och indirekta effekterna av föräldrarnas utbildningsnivå (Verba et al. 2001).

Kön. Svensk forskning har tidigare visat att män i större utsträckning är aktiva inom politiska partier än kvinnor och att de i större utsträckning tar kontakt med politiker, tjänstemän och massmedier för att uttrycka sin åsikt. Kvinnor har däremot i högre grad visat sig delta i olika slags manifestationer, protesthandlingar samt i allmänna val (Petersson et al. 1989, Petersson et al. 1998, Holmberg & Oscarsson 2004).

Invandrarbakgrund. En tredje bakgrundsfaktor är huruvida man själv eller ens föräldrar har invandrat till Sverige⁶. Tidigare svensk forskning har tämligen entydigt visat att invandrarbakgrund har ett negativt samband med politiskt deltagande. Invandrare deltar inte i samma utsträckning i de politiska partiernas arbete, tar inte kontakt i samma utsträckning för att påverka samhällsfrågor och deltar i lägre grad i de kommunala valen (Petersson et al. 1998). Även om det finns stora variationer inom gruppen invandrade så deltar de generellt sett i mindre utsträckning i det politiska livet och har i lägre grad politiskt självförtroende än de som är födda i Sverige (Adman & Strömblad 2000).⁷

Levnadssituation

Nästa uppsättning faktorer tar fasta på de levnadsförhållanden som individen lever under vid tidpunkten för undersökningens utförande. Undersökningen fokuserar här på tre faktorer: den egna utbildningen, arbetslöshet samt om medborgaren studerar.

Utbildningsnivå. Sambandet mellan utbildning och politiskt deltagande är mycket väl belagt inom den politiska sociologin. De lågutbildade är passiva, de högutbildade aktiva (Petersson 1989, Verba 2003). Verba et al. konstaterar att en persons utbildningsnivå i princip påverkar varje annan känd faktor av betydelse för det politiska deltagandet. Utbildningen ger ett större politiskt intresse, större kunskap om samhällsfrågor samt övning i olika färdigheter som underlättar deltagande. De välutbildade får därutöver intressantare och mer välbetalda jobb i vilka de utvecklar färdigheter som underlättar politiskt deltagande. Samtidigt ger utbildningen direkt och indirekt tillgång till mer utvecklade sociopolitiska nätverk som gör att de i högre grad blir indragna i politiskt arbete (Verba et al. 2001). Petersson et al. konstaterar dock att utbildningsskillnader inte slår igenom lika starkt på alla typer av politiskt deltagande. Det är aktiviteter som kräver ett stort mått av personligt initiativ som är starkast kopplade till utbildningsnivå. Starkast är sambandet för att ta kontakt med exempelvis politiker, tjänstemän och massmedier samt i något lägre grad för deltagandet i manifestationer (Petersson et al. 1989, Petersson et al. 1998).

Arbetslöshet: Svensk forskning pekar på att arbetslöshet leder till ett minskat politiskt deltagande. Arbetslösheten utövar en självständig inverkan på valdeltagande, politiska kontakter och manifestationer men inte på aktiviteter inom partier (Adman 2004). Detta resultat avviker dock från forskning i andra länder som har dragit slutsatsen att effekten av arbetslöshet är ett skensamband beroende på att arbetslöshet är vanligare bland socioekonomiskt utsatta (Schlozman & Verba 1979, Parry, Moyser & Day 1992). Adman menar att hans avvikande resul-

tat kan bero på att man i tidigare forskning inte har skilt på olika former av politiskt deltagande. Arbetslösheten verkar dels genom det inkomstbortfall den orsakar dels genom avsaknaden av en arbetsplats som nätverk för politisk rekrytering men även genom ett minskat föreningsmedlemskap (Adman 2004).

Studier. Då undersökningen riktar fokus mot en grupp medborgare som befinner sig i en ålder då det är vanligt att studera kan det vara betydelsefullt att även ta hänsyn till om svarspersonen är studerande eller inte. Tidigare svensk forskning bland unga visar inga tecken på att studier skulle ha signifikanta effekter på benägenheten till politiskt deltagande (Johansson 2007).

Sociopolitiska nätverk

Verba et al. menar att en viktig orsak till att inte delta politiskt är att man aldrig har blivit tillfrågad. Det är sedan länge känt att anknytningen till organisationer och föreningar kan ha en mobiliserande effekt. Exempelvis har studier där länder jämförts med varandra visat att medlemskap i fackföreningar och i vissa typer av religiösa samfund leder till en ökad benägenhet att delta politiskt (Verba et al. 1978, Verba et al. 1995, Norris 2002). Amerikanska studier har även visat att anknytning till ickepolitiska föreningar har en positiv effekt på det politiska deltagandet (Verba 1995, Ayala 2000).

Svensk forskning tyder på att anknytning till föreningslivet har positiva effekter såväl för att ta kontakt med politiker och andra aktörer som för att delta i manifestationer. I synnerhet visar sig föreningslivet ha stor betydelse för att rekrytera medborgare till politisk aktivitet (Teorell 2003). Andra studier visar att politiska diskussioner inom informella nätverk bestående av

familj och vänner har signifikanta positiva effekter på det politiska deltagandet (La Due Lake & Huckfeldt 1998, McClurg 2003). Politiska diskussioner inom informella nätverk har i själva verket visat sig vara nog så betydelsefulla för det politiska deltagandet som anknytning till formella organisationer (McClurg 2003). Det visar sig vara såväl hur mycket man diskuterar politik inom ett nätverk som hur mycket politisk kunskap nätverket besitter som påverkar benägenheten till politiskt deltagande (La Due Lake & Huckfeldt 1998). I denna undersökning ingår tre olika typer av sociopolitiska nätverk:

1. *Den privata sfären* som består av familj och vänner
2. *Arbetslivet* som består av arbets- och studiekamrater
3. *Föreningslivet* som består av bekanta inom föreningar och organisationer.

Attityder och värderingar

Social tillit. Tillit till sina medmänniskor är en variabel som i många studier kopplats samman med medborgarens engagemang och politiska delaktighet. Social tillit är tillsammans med medverkan i olika slags sociala nätverk en viktig beståndsdel i vad som kallats *socialt kapital* (Norris 2002). Enligt vissa forskare har det en stor betydelse för individers benägenhet att engagera sig i gemensamma angelägenheter (Putnam 2000). Resultaten när man mäter den sociala tillitens effekter på benägenheten till politiskt deltagande pekar dock åt olika håll (Brehm & Rahn 1997, Smith 1999, Letki 2004, Stolle et al. 2005).

Politisk självförtroende. Politiskt självförtroende är en av de mest grundläggande resurserna för politiskt deltagande. Medborgare som inte tror på sin egen förmåga att påverka eller inte tror att någon skulle vara intresserad av att ta del av just deras åsikt väljer ofta att avstå från politiskt engagemang (Pollock 1983, Rosenstone & Hansen 1993, Norris 2002, Fahmy 2006, Johansson 2007).

Politisk systemförtroende. Systemförtroende tar fasta på medborgarens uppfattning om huruvida det politiska systemet är lyhört och därmed mottagligt för påverkan från medborgarnas sida. Till skillnad från den politiska självförtroendet handlar systemförtroendet om det politiska systemet i sig och inte om den egna förmågan att påverka. En låg systemförtroende minskar incitamenten för politiskt deltagande. Varför ska man ägna sig åt att försöka påverka politiskt beslutsfattande om ingen ändå lyssnar? (Pollock 1983, Parry et al. 1992, Rosenstone & Hansen 1993, Norris 2002, Fahmy 2006, Johansson 2007).

Förtroende för politiska institutioner. Förtroende har ofta ansetts ha betydelse för det politiska deltagandet. Cynism och misstroende till politiker och till demokratins institutioner har av vissa forskare ansetts minska benägenheten till politiskt deltagande och leda till politisk apati. Andra forskningsresultat pekar dock på att lågt förtroende för politiska institutioner kan verka mobiliserande och stimulera medborgare till att uttrycka sitt missnöje (Citrin 1974, Parry et al. 1992, Norris 2002). En vanlig slutsats är dock att ett lågt politiskt förtroende verkar hämmande på det traditionella politiska deltagandet samtidigt som det ökar benägenheten till politisk protest och engagemang utanför den representativa demokratin (Norris 1999). I un-

dersökningen innebär förtroendet för politiska institutioner mer konkret förtroendet för riksdag och regering.

Politiskt intresse. Medborgare som är intresserade av politik, som följer samhällsutvecklingen och som bryr sig om vilka beslut som fattas har i många studier visat sig vara mer benägna att delta politiskt än andra medborgare (Verba & Nie 1972, Verba et al. 1995, Norris 2002).

Vänsterorientering. Politiskt deltagande har ofta visat sig ha ett samband med politiska åsikter längs vänster-högerskalan. Många studier har visat att de politiskt aktiva medborgarna i genomsnitt står mer till höger i politiken än de passiva (Verba & Nie 1972, Verba 2003). Deltagandet i nya och okonventionella former av politiskt deltagande kopplas dock ofta samman med den så kallade nyvänstern och nya sociala rörelser (Müller-Rommel 1990, Norris 1999). Måttet på vänsterorientering grundar sig på en enkätfråga om vilket samhälle som är mest tilltalande: Ett där *alla har det ungefär lika bra ekonomiskt* eller ett där *flitiga och dugliga får det betydligt bättre*. Något förenklat betecknas i undersökningen personer som tilltalas mer av ett samhälle där alla har det ungefär lika bra som vänsterorienterade och de som tilltalas mer av ett där dugliga och flitiga får det betydligt bättre som högerorienterade.

Postmaterialism. Den amerikanska forskaren Ronald Inglehart har i flera uppmärksammade arbeten framfört tesen att det i stora delar av världen pågår en förskjutning i riktning mot ett mer postmaterialistiskt normsystem. Inglehart menar att det finns en tydlig koppling mellan graden av ekonomisk trygghet och fysisk säkerhet som en individ växer upp under och de mål som

denna individ väljer att prioritera i livet. Personer som präglas av postmaterialistiska värderingar tenderar att prioritera det individuella välbefinnandet och ickemateriella samhällsmål framför materiell framgång, medbestämmande och frihet framför trygghet, hierarki och stabilitet (Inglehart 1997). Inglehart och andra forskare menar att postmaterialistiska värderingar leder till ett större engagemang i samhällsfrågor och en större politisk aktivitet. Samtidigt tenderar postmaterialistiska värderingar att stimulera till en delvis annan typ av politisk aktivitet som är mindre hierarkisk och mindre bunden till den representativa demokratins institutioner (Inglehart 1997, Bäck & Möller 2001, Stolle et al. 2005). Forskning har visat att såväl politisk konsumtion som politik på internet är vanligare bland personer med postmaterialistiska värderingar (Stolle et al. 2005, Norris 2001).

Måttet på postmaterialism utgörs i undersökningen av ett index som grundar sig på svarspersonens inställning till följande tre påståenden:

1. Jag är beredd att ha en lägre standard i framtiden för att minska miljöförstöringen.
2. Man borde arbeta mindre och få mer fritid, även om det innebär sänkt materiell standard.
3. Sverige borde göra mycket mer för att hjälpa fattiga länder.

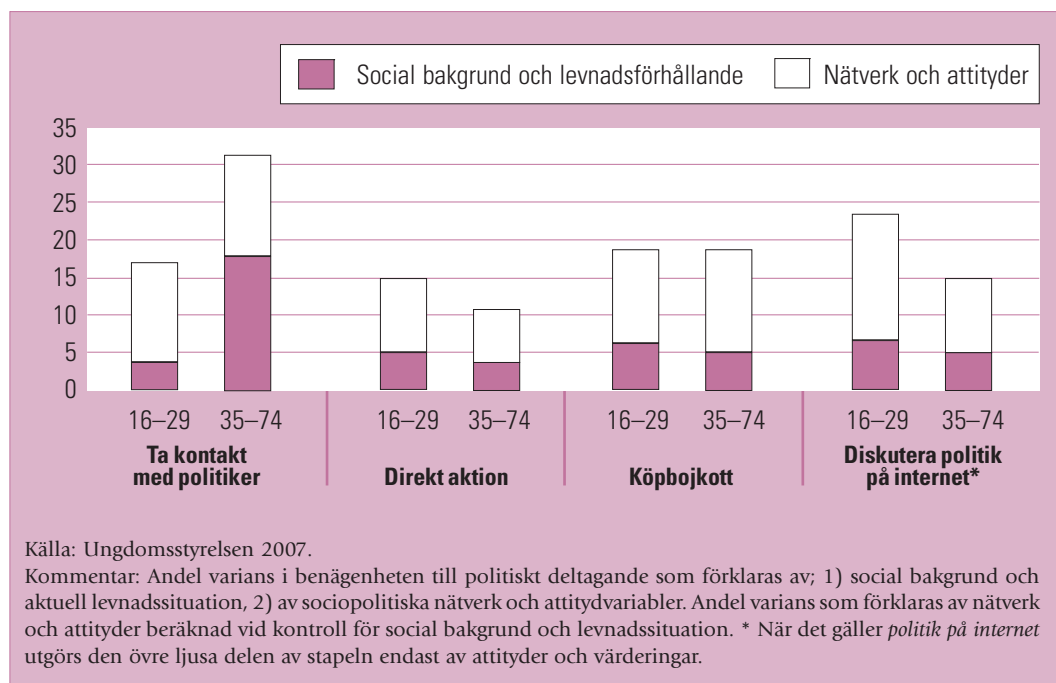
Modellens förklaringskraft

Det är nu dags att börja redovisa undersökningens resultat. Ett första steg är att skaffa sig en överblick över hur bra modellen är på att förklara benägenheten till politiskt deltagande. Modellens förklaringskraft uttrycks i termer av *förklarad varians* (R^2). Den förklarade variansen kan här förstås som ett mått på hur bra det går att förutsäga svarspersonernas politiska deltagande med hjälp av de variabler som ingår i

modellen. Om det skulle visa sig att det vi vet om svarspersonernas bakgrund, levnadssituation, sociopolitiska nätverk och attityder gör att vi exakt kunde pricka in varje individs benägenhet att delta i en politisk aktivitet skulle den förklarade variansen vara 100 procent. Om variablerna däremot inte visar sig ha någon koppling alls till svarspersonernas politiska deltagande skulle den förklarade variansen vara 0 (se t.ex. Teorell & Svensson 2007).

Variablerna delas in i två grupper. I den första ingår de variabler som är mått på medborgarnas sociala bakgrund och aktuella levnadssituation. I den andra ingår de variabler som avser att mäta hur stor andel av medborgarna som diskuterar politik inom olika sociala nät-

verk samt i vilken utsträckning de omfattar de olika attityder och värderingar som ingår i undersökningen. Som framgår av figur 7.4 förmår modellen som helhet att förklara olika mycket av benägenheten att delta politiskt beroende på vilken form av deltagande som studeras. Den största andelen varians förklarar modellen när det gäller de äldre medborgarnas benägenhet att ta kontakt med politiker. I detta fall är andelen 31 procent. Sämst är modellen på att förklara de äldre medborgarnas benägenhet till direktaktion, här begränsar sig förklaringskraften till 11 procent. Orsaken till att modellen förmår förklara en så stor del av de äldre medborgarnas benägenhet att ta kontakt med politiker är att deras aktuella levnadssituation i

Figur 7.4 Olika typer av variablers förmåga att förklara benägenheten till politiskt deltagande. Förklarad varians (justerad R²).

form av till exempel utbildningsnivå och systerställning står för en betydligt större del av förklaringen än för de andra typerna av deltagande. Intressant nog gäller denna slutsats inte de yngre medborgarna. Social bakgrund och levnadsförhållanden förmår tillsammans inte förklara mer än 4 procent av de yngres kontakter med politiker vilket kan jämföras med 17 procent bland de äldre.

Om man istället ser till de aktivitetsformer som saknar direkt koppling till den representativa demokratin - direktaktion, bojkott och politisk debatt på internet- så visar sig de sociopolitiska nätverken och attitydvariablerna, i båda åldersgrupperna, förklara betydligt mer av variationen i deltagande än vad social bakgrund och levnadssituation gör. Det kan sålunda konstateras att den socioekonomiska modellen för politiskt deltagande fungerar tämligen bra för äldre medborgares traditionella politiska deltagande men inte lika bra för ungas deltagande eller för deltagande i former som saknar direkt koppling till den representativa demokratin. Att attitydvariablerna och de sociopolitiska nätverken visar sig ha en större förklaringskraft än de socioekonomiska variablerna för alla de fyra formerna av deltagande bland de yngre medborgarna är i sig ett av de viktigaste resultaten i detta kapitel.⁸

Kontakt med politiker

Vilka faktorer påverkar då unga medborgares benägenhet att ta kontakt med politiker? I ett av enkätundersökningens frågebatterier ingår frågan om de svarande någonsin har eller skulle kunna tänka sig att ta kontakt med en politiker. Svaren visar att 13 procent av svarspersonerna i åldern 16–29 år någon gång har tagit kontakt med en politiker och att motsvarande siffra

bland de äldre uppgår till 24 procent. Bland de yngre visar det sig vidare att 79 procent av de svarande antingen skulle kunna tänka sig att kontakta en politiker eller redan har gjort det och att motsvarande siffra bland de äldre medborgarna uppgår till 84 procent. Variabeln som uttrycker kontaktbenägenheten har beräknats så att de som faktiskt har tagit kontakt med politiker har tilldelats värdet 2, de som kan tänka sig att ta kontakt har tilldelats värdet 1 och de som inte alls kan tänka sig detta har getts värdet 0.⁹

För att undersöka frågan används analysmodellen som introducerats tidigare. Den grundläggande tanken är att de sociala bakgrundsvariablerna är de mest bakomliggande. Dessa variabler kan antingen ha en direkt effekt på det politiska deltagandet eller en indirekt effekt via någon av de variabler som tillkommer senare i orsakskedjan. Den andra uppsättningen variabler i modellen är sådana som beskriver den aktuella livssituation som svarspersonerna befinner sig i. Även dessa omständigheter kan antingen tänkas utöva en direkt effekt på benägenheten att delta eller en indirekt effekt genom någon av de variabler som tillkommer senare i tidsföljden. När en variabel påverkar en annan indirekt, genom att påverka en mellanliggande variabel, kan man tala om att effekten kanaliseras eller förmedlas genom den mellanliggande variabeln. Den tredje uppsättningen variabler avser att fånga i vilken utsträckning de undersökta personerna ingår i sociopolitiska nätverk samt i vilken utsträckning de omfattar ett antal attityder och värderingar som visat sig betydelsefulla i tidigare forskning. I kapitlet används genomgående regressionsanalys. Detta kan kortfattat beskrivas som en teknik för att förklara förändringar i den variabel man särskilt intresserar sig för

som en funktion av förändringar i en eller flera andra variabler, så kallade förklaringsvariabler. Tabeller som redovisar resultaten av dessa regressionsanalyser finns i tabell 7.3 i metoddelen sist i kapitlet.

Social bakgrund

Kön. Könstillhörighet visar sig inte ha någon signifikant effekt på benägenheten bland yngre medborgare att ta kontakt med politiker. Bland de äldre medborgarna visar sig kvinnor däremot i mindre utsträckning än män vara benägna att ta kontakt med politiker. Denna signifikanta effekt är till stor del indirekt och kanaliseras genom andra variabler i modellen. Exempelvis visar sig män i större utsträckning än kvinnor delta i politiska diskussioner med bekanta inom föreningslivet vilket i sin tur har en positiv effekt på benägenheten att ta kontakt med politiker.

Invandrarbakgrund. Att ha en bakgrund i ett annat land än Sverige visar sig såväl bland de yngre som bland de äldre medborgarna ha en signifikant negativ effekt på benägenheten att ta kontakt med politiker. Bland de yngre medborgarna visar sig effekten av att ha invandrarbakgrund vara direkt i den bemärkelsen att det inte går att se att den kanaliseras genom någon av de övriga variablerna i modellen. Även bland de äldre medborgarna visar sig den negativa effekten vara i huvudsak direkt men den visar sig även i viss utsträckning kanaliseras genom en svagare tilltro till sin egen förmåga att göra sig hörd (politisk självtilltro).

Föräldrarnas utbildning. Föräldrarnas utbildningsnivå visar sig såväl bland de yngre som bland de äldre medborgarna ha en positiv effekt på benägenheten att ta kontakt med politiker. Effekten kanaliseras i båda åldergrupperna

genom den egna utbildningen. Bland de yngre medborgarna kanaliseras effekten även genom politiska diskussioner inom den privata sfären som består av familj och vänner.

Levnadssituation

Utbildningsnivå. För de yngre medborgarna visar sig som väntat utbildningsnivån ha en positiv inverkan på benägenheten att ta kontakt med politiker. Effekten som till övervägande del är indirekt kanaliseras främst genom att medborgaren deltar i politiska diskussioner inom den privata sfären samt genom en ökad politisk självtilltro. Även bland de äldre medborgarna visar sig utbildningsnivå ha en positiv effekt på benägenheten att ta kontakt med politiker. Effekten visar sig vara starkare bland de äldre medborgarna än bland de yngre. Även bland de äldre medborgarna kanaliseras effekten till viss del genom att delta i politiska diskussioner inom den privata sfären samt genom en ökad politisk självtilltro. Bland de äldre kanaliseras effekten även genom politiska diskussioner med andra medlemmar i föreningar.

Arbetslöshet. Arbetslöshet visar inte någon signifikant effekt på benägenheten att ta kontakt med politiker.

Studier. Att studera visar sig bland de yngre medborgarna ha en positiv effekt på benägenheten att ta kontakt med politiker. Effekten av att vara studerande visar sig vara indirekt och kanaliseras genom att delta i politiska diskussioner med studiekamrater men även till viss del av ett intresse för samhällsfrågor i stort. Bland de äldre medborgarna framstår effekten av att vara studerande som statistiskt sett osäker vilket kan bero på att ett relativt litet antal studerande ingår i urvalet av äldre medborgare.

Sociopolitiska nätverk

Bland såväl yngre som äldre medborgare visar sig benägenheten att ta kontakt med politiker påverkas positivt av att ingå i sociopolitiska nätverk. Bland de yngre visar sig samtliga tre nätverk ha signifikant positiva effekter. Detta innebär att politiska diskussioner med såväl den närmaste kretsen av familj och vänner som med kollegor, studiekamrater och föreningsmedlemmar har betydelse. För de äldre medborgarna återfinns inte den positiva effekten av att diskutera politik med arbets- och studiekamrater. Effekten av att diskutera politik inom den privata sfären samt med bekanta inom föreningslivet är dock starkare bland de äldre medborgarna.

Attityder och värderingar

Två typer av attityder och värderingar visar sig påverka såväl de äldre som de yngre medborgarnas benägenhet att kontakta politiker. Det första är den politiska självtilltron som har en positiv effekt och det andra är intresset för samhällsfrågor som även den har en positiv effekt. Effekten av självtilltro och intresse för samhällsfrågor visar sig vara något starkare bland de äldre medborgarna än bland de yngre.

Direktaktion

Direktaktion används här som ett samlingsnamn på former av politiskt deltagande som kan betraktas som okonventionella och som åtminstone i någon grad kan betraktas som lagbrott. I enkäten ingår frågor om huruvida svarspersonerna har utfört eller kan tänka sig att utföra fyra olika sådana handlingar:

1. Delta i olagliga demonstrationer/aktioner.
2. Måla politiska slagord på allmän plats.
3. Ockupera byggnader.
4. Skada andras eller allmän egendom i protest.

Till var och en av frågorna finns tre svarsalternativ: att svarspersonen *har utfört den nämnda handlingen*. Att svarspersonen *skulle kunna tänka sig att utföra handlingen* och att svarspersonen *aldrig skulle kunna tänka sig att utföra handlingen*.

Då svarsmönstret för de fyra olika handlingarna visar sig samvariera mycket starkt sammanförs de här till ett gemensamt additivt index.¹⁰ Indexet kan ses som ett sammanfattande mått på svarspersonernas benägenhet att delta i direktaktion. I indexet har varje utförd handling räknats som 2, varje handling som svarspersonen kan tänka sig att utföra (men inte har utfört i praktiken) räknats som 1 och de handlingar som svarspersonerna aldrig kan tänka sig att utföra räknats som 0.

Då direktaktion är en form av okonventionellt politiskt deltagande ligger det i sakens natur att det endast är en mindre andel av medborgarna som har utfört någon av handlingarna eller som ens kan tänka sig att utföra någon av dem. En analys visar att 71 procent av svarspersonerna i gruppen 16–29 år, inte har utfört eller ens kan tänka sig att utföra någon av de fyra handlingarna. Fem procent, 140 personer, har utfört minst en av de fyra okonventio-

nella formerna av politiskt deltagande. Bland de yngre visar det sig vidare att 24 procent, 634 personer, utöver dem som har utfört minst en av handlingarna svarar att de skulle kunna tänka sig att utföra någon av dem.

I urvalet av äldre medborgare visar sig 81 procent inte ha utfört eller kunna tänka sig att utföra någon av de fyra handlingarna. Tre procent, 29 personer, uppger sig ha utfört minst en handling. Det visar sig vidare att 16 procent, eller 144 personer utöver dem som uppger sig ha utfört minst en av handlingarna, svarar att de skulle kunna tänka sig att utföra en eller fler av handlingarna. I tabell 7.4 i metoddelen, redovisas resultaten av de regressionsanalyser som ligger till grund för slutsatserna i detta avsnitt.

Social bakgrund

Kön. Att vara kvinna visar sig ha en starkt negativ effekt på benägenheten att delta i direktaktioner bland de yngre medborgarna. Även bland de äldre visar sig kvinnor vara mindre benägna att delta i denna typ av aktiviteter än män. Effekten av kön är dock knappt hälften så stor bland de äldre medborgarna som bland de yngre. I båda åldersgrupperna visar det sig i huvudsak vara frågan om direkta effekter. Detta innebär att det inte går att se att effekten kanaliseras genom någon av variablerna i modellens senare steg. Analysen visar sålunda tydligt att benägenheten hos män att delta i en direktaktion är högre än bland kvinnor. Frågan som blir obesvarad är dock genom vilka mekanismer könstillhörigheten påverkar benägenheten till deltagande.

Invandrarbakgrund. Bland de yngre medborgarna visar sig invandrarbakgrund ha en negativ effekt på benägenheten att delta i direktaktioner. Analysen ger dock inte svar på varför invandrarbakgrund leder till en minskad benägenhet att delta i direktaktioner. Bland de äldre medborgarna uppvisar invandrarbakgrund inte någon signifikant effekt på benägenheten att delta i direktaktioner.

Föräldrarnas utbildning. Bland de yngre medborgarna har inte föräldrarnas utbildningsnivå någon signifikant effekt på benägenheten att delta i direktaktioner. Bland de äldre visar sig dock föräldrarnas utbildning ha en positiv effekt som är delvis indirekt. Effekten av föräldrarnas utbildning visar sig kanaliseras genom politiska diskussioner inom den privata sfären. Föräldrarnas utbildningsnivå leder till en mer frekvent diskussion om politik i vuxen ålder vilket i sin tur ger en ökad benägenhet att delta i direktaktioner.

Levnadssituation

Utbildningsnivå. Bland de yngre medborgarna uppvisar den egna utbildningsnivån inte någon signifikant effekt på benägenheten att delta i direktaktioner. Bland de äldre går dock att urskilja en svag positiv effekt. Denna effekt visar sig minska vid kontroll för medborgarens intresse för samhällsfrågor vilket tyder på att effekten av utbildningsnivå kanaliseras genom ett intresse för politik.

Arbetslöshet. Denna variabel visar sig ha en positiv effekt såväl bland de yngre som bland de äldre medborgarna på benägenheten att delta i direktaktioner. Bland de yngre medborgarna visar sig effekten vara övervägande indirekt och kanaliseras genom flera andra variab-

ler. Viktigast av dessa tycks den sociala tilliten vara. Bland de äldre medborgarna framstår effekten av arbetslöshet som direkt vilket ska förstås som att effekten inte kanaliseras genom någon av de variabler som ingår i modellen.

Studier. Att bedriva studier visar sig varken bland de yngre eller äldre medborgarna påverka benägenheten att delta i direktaktioner.

Sociopolitiska nätverk

Bland de yngre medborgarna visar sig delta i politiska diskussioner inom två typer av sociala nätverk ha en positiv effekt på benägenheten att medverka i direktaktioner. Politisk diskussion inom såväl den privata sfären, bestående av familj och vänner, som inom föreningslivet visar sig ha denna positiva effekt. Även bland de äldre medborgarna visar det sig ha en positiv betydelse att ingå i sociopolitiska nätverk. Bland de äldre är det dock endast den privata sfären som uppvisar en signifikant positiv effekt. Effekten av politisk diskussion i den privata sfären visar sig vara starkare bland de äldre än bland de yngre medborgarna.

Attityder och värderingar

Bland de yngre medborgarna visar sig attityder och värderingar vara den grupp variabler som sammantaget framstår som viktigast för att förklara benägenheten att delta i direktaktioner. Inte mindre än sex av attitydvariablerna uppvisar signifikanta effekter. Resultaten av regressionsanalyserna visar att variablerna som uttrycker social tillit respektive förtroende för riksdag och regering båda har en negativ effekt på benägenheten att delta i direktaktioner. Även den politiska systemtilltron uppvisar en negativ effekt. Denna effekt visar sig dock vara något statistiskt osäker¹¹. Övriga attitydvariabler visar sig

alla påverka benägenheten att delta i direktaktioner i positiv riktning. Detta gäller sålunda den politiska självtilltron, det allmänna intresset för samhällsfrågor, politisk vänsterorientering samt förespråkandet av postmaterialistiska samhällsmål. I termer av förklarad varians visar sig de mest betydelsefulla attitydvariablerna vara postmaterialism följt av förtroende för riksdag och regering. Även social tillit och politisk vänsterorientering visar sig stå för en betydande andel förklarad varians.

Betydelsen av attityder och värderingar framstår som betydligt mera blygsam när det gäller att förklara de äldre medborgarnas deltagande. Bland de äldre visar sig endast vänsterorientering och postmaterialism ha signifikanta effekter på benägenheten att delta i direktaktioner. Effekten av vänsterorientering visar sig vara ungefär lika stark bland de äldre som bland de yngre medborgarna samtidigt som effekten av postmaterialistiska värderingar är ungefär dubbelt så stor bland de yngre jämfört med bland de äldre.

Köpbojkott

Jämfört med de två övriga formerna av politiskt deltagande som äger rum vid sidan av den representativa demokratin är det en större andel av de svarande i båda åldersgrupperna som någon gång uppger sig ha bojkottat en vara. Bland svarspersonerna i åldern 16–29 år uppgår andelen som bojkottat en vara till 12 procent och andelen som antingen bojkottat eller som kan tänka sig att göra det till 69 procent. I åldersgruppen 35–74 år uppgår andelen som bojkottat till 16 procent och andelen som antingen bojkottat eller som kan tänka sig att göra det till 78 procent. Benägenheten till köpbojkott har kodats så att den som någon gång har deltagit i en köpbojkott har tilldelats värdet 2, den som

inte ännu bojkottat men som kan tänka sig att göra detta har fått värdet 1 och den som aldrig skulle kunna tänka sig att delta i en köpbojkott har getts värdet 0. I tabell 7.5 i metoddelen redovisas resultaten av de regressionsanalyser som ligger till grund för slutsatserna i detta avsnitt.

Social bakgrund

Kön. Bland de yngre medborgarna visar sig kvinnor vara mindre benägna att delta i köpbojkotter än män. Bland de äldre medborgarna är effekten likvärdig i storleksordning och riktning som bland de yngre men något mer statistiskt osäker. Slutsatsen blir att det inte med någon säkerhet går att fastslå att effekten av kön skiljer sig mellan de yngre och de äldre medborgarna.

Invandrarbakgrund. Bland de yngre medborgarna visar sig personer med invandrarbakgrund genomsnittligt sett vara mindre benägna att delta i bojkotter. En effekt som blir starkare när hänsyn tas till den aktuella levnadssituationen, sociopolitiska nätverk samt attityder. Bland de äldre medborgarna visar sig inte invandrarbakgrund påverka benägenheten att delta i köpbojkotter.

Föräldrarnas utbildning. Såväl bland de yngre som bland de äldre medborgarna visar sig föräldrarnas utbildning ha en positiv effekt på benägenheten att delta i köpbojkotter. Bland de äldre kanaliseras effekten av föräldrarnas utbildning genom den egna utbildningen samt genom mer frekventa politiska diskussioner inom den privata sfären samt genom mer postmaterialistiska värderingar. Även bland de yngre medborgarna kanaliseras effekten av föräldrarnas utbildning genom mer politisk diskussion inom den privata sfären samt genom mer postmaterialistiska värderingar. Därutöver visar sig

effekten bland de yngre kanaliseras genom ett större intresse för samhällsfrågor.

Levnadssituation

Utbildningsnivå. Bland de äldre medborgarna visar sig den egna utbildningsnivån leda till en ökad benägenhet att delta i köpbojkotter. Effekten kanaliseras genom flera olika variabler varav särskilt ska nämnas postmaterialistiska värderingar, politiskt intresse samt politiska diskussioner inom den privata sfären. Bland de yngre medborgarna går det inte att urskilja någon signifikant effekt av den egna utbildningsnivån.

Arbetslöshet. Att vara utan arbete visar sig ha en signifikant positiv effekt på benägenheten att delta i köpbojkott bland de yngre medborgarna men inte bland de äldre. Effekten bland de yngre visar sig delvis kanaliseras genom politiska diskussioner inom den privata sfären. Arbetslöshet visar sig bland de yngre medborgarna leda till en mer frekvent politisk diskussion vilket i sin tur ökar benägenheten att delta i köpbojkotter.

Studier. Att studera visar sig inte i någon åldersgrupp påverka benägenheten att delta i köpbojkotter.

Sociopolitiska nätverk

Benägenheten att delta i köpbojkotter visar sig öka om medborgaren ingår i sociala nätverk inom vilka politik diskuteras. Såväl bland de yngre som bland de äldre medborgarna visar sig det mest närstående nätverket bestående av familj och vänner ha denna positiva effekt även om effekten är något starkare bland de äldre. Bland de yngre visar sig även diskussioner inom föreningslivet leda till en ökad benägenhet att delta i bojkotter.

Attityder och värderingar

Bland de yngre medborgarna är det många av de undersökta attityderna och värderingarna som uppvisar signifikanta effekter på benägenheten att delta i köpbojkotter. Politisk självförtroende, intresse för samhällsfrågor, politisk vänsterorientering samt postmaterialistiska värderingar visar sig alla öka benägenheten att delta i en bojkott. Ett stort förtroende för riksdag och regering visar sig däremot ha en negativ effekt liksom en stor tilltro till det politiska systemets lyhörddhet och öppenhet.¹² Det genomgående mönstret när det gäller attityd-variablernas effekter ser likartat ut för de äldre medborgarna även om inte lika många av variablerna är statistiskt signifikanta. De variabler som uppvisar signifikanta effekter bland de äldre är postmaterialism, vänsterorientering samt ett allmänt intresse för samhällsfrågor. Såväl bland de yngre som bland de äldre visar sig postmaterialism vara en betydelsefull förklaringsfaktor med ungefär 3 procents förklarad varians. Den enskilt kanske största skillnaden mellan yngre och äldre när det gäller attitydvariablerna är att den positiva effekten av vänsterorientering är mer än dubbelt så stark bland de äldre medborgarna.¹³

Politik på internet

Den sista politiska aktiviteten som har undersökts är medverkan i politiska debatter på internet. Svarepersonerna tillfrågades om de någon gång hade debatterat politik på internet samt om de skulle kunna tänka sig att göra detta. Om man ser till de personer som faktiskt uppger sig ha debatterat politik på nätet visar sig skillnaden vara ganska stor mellan de yngre och de äldre medborgarna. Bland de yngre uppger

sig 9 procent någon gång ha debatterat politik på internet och bland de äldre 4 procent. Sammantaget är det 46 procent av de yngre svars-personerna som antingen har eller kan tänka sig att debattera på internet jämfört med 30 procent av de äldre.

I analysen av politisk debatt på internet har de sociopolitiska nätverken uteslutits från modellen. Anledningen är att operationaliseringen av sociopolitiska nätverk består i huruvida medborgaren diskuterar politik i olika sociala kontexter. Detta innebär att dessa variabler hamnar mycket nära den beroende variabeln *politisk diskussion på internet*. Att förklara politiska diskussioner i ett sammanhang med politiska diskussioner i ett annat sammanhang framstår som metodologiskt vanskligt. I tabell 7.6 i metoddelen redovisas resultaten av de regressionsanalyser som ligger till grund för slutsatserna i detta avsnitt.

Social bakgrund

Kön. Att vara kvinna visar sig såväl bland de yngre som bland de äldre medborgarna ha en signifikant negativ effekt på benägenheten att delta i politiska diskussioner på internet. Effekten visar sig dock vara mer än dubbelt så stor bland de yngre som bland de äldre. En annan skillnad är att effekten bland de yngre är direkt och kvarstår oförändrad när hänsyn tas till den aktuella levnadssituationen och till attityder. Detta innebär att det i modellen saknas variabler som kan förklara varför könstillhörighet bland de yngre medborgarna påverkar benägenheten att diskutera politik på internet. Bland de äldre medborgarna kanaliseras effekten av kön bland annat genom medborgarens sysselsättningsförhållanden.

Invandrarbakgrund. Effekten av att ha invandrarbakgrund är varken bland de yngre eller äldre medborgarna statistiskt signifikant.

Föräldrarnas utbildning. Föräldrarnas utbildning har bland de yngre medborgarna en positiv effekt på benägenheten att diskutera politik på internet. Effekten visar sig huvudsakligen kanaliseras genom ett ökat intresse för samhällsfrågor, förtroende för politiska institutioner, vänsterorientering samt postmaterialism. Bland de äldre medborgarna är effekten av föräldrarnas utbildning inte signifikant.

Levnadssituation

Utbildningsnivå. Såväl bland de yngre som bland de äldre medborgarna har den egna utbildningsnivån en signifikant positiv effekt på benägenheten att diskutera politik på nätet. Effekten kanaliseras i båda åldersgrupperna huvudsakligen genom ett ökat intresse för samhällsfrågor.

Arbetslöshet. Att vara arbetslös visar sig ha en signifikant positiv effekt på benägenheten att diskutera politik på internet bland de yngre medborgarna. Bland de äldre medborgarna visar sig istället en tämligen kraftig negativ effekt av att vara arbetslös. Effekten bland de äldre är dock statistiskt sett något osäker.

Studier. Att studera visar sig ha en relativt stark positiv effekt bland de yngre medborgarna och en ännu starkare negativ effekt bland de äldre. Den negativa effekten bland de äldre medborgarna förfaller inte kanaliseras genom någon av attitydvariablerna i modellen. Den positiva effekten bland de yngre medborgarna kanaliseras däremot i hög grad genom ett ökat intresse för samhällsfrågor. Effekten av att bedriva studier ska här förstås i förhållande till referenskategori som är förvärvsarbete. Bland de yngre med-

borgarna gynnar det sålunda benägenheten till politisk diskussion om man är studerande till skillnad från om man vore förvärvsarbete och bland de äldre är det precis tvärtom.

Attityder och värderingar

Bland de yngre medborgarna visar sig politisk självtilltro, intresse för samhällsfrågor, förtroende för politiska institutioner och vänsterorientering ha signifikanta positiva effekter på benägenheten att diskutera politik på nätet. Systemtilltro visar sig däremot ha en negativ effekt¹⁴. Bland de äldre medborgarna visar sig endast två av attitydvariablerna ha signifikanta effekter på benägenheten att diskutera politik på internet. Detta gäller för det första det allmänna intresset för samhällsfrågor och för det andra den politiska självtilltron som båda visar sig påverka deltagandet i positiv riktning.

Både bland de yngre och bland de äldre medborgarna framstår ett allmänt intresse för samhällsfrågor som en mycket stark förklaringsfaktor till att delta i politisk diskussion på internet. Bland de yngre medborgarna visar sig uppemot 12 procent av modellens totala förklarade varians på 23 procent förklaras enbart av medborgarens intresse för samhällsfrågor. Bland de äldre är motsvarande siffra nästan 7 procent av totalt sett 15 procent förklarad varians. Att intresse för samhällsfrågor förklarar benägenheten till politisk diskussion framstår dock inte som ett särskilt förvånande resultat.

Något som dock framstår som intressant är att förtroendet för politiska institutioner visar sig ha betydelse för de yngre medborgarnas deltagande i politiska diskussioner på nätet samtidigt som denna variabel visar sig sakna betydelse för de äldre medborgarnas deltagande. Ett annat intressant resultat, som gäller såväl de yngre som de äldre medborgarna, är att postmaterialism som visade sig påverka benägen-

heten till deltagande i såväl direktaktioner som köpbojkotter, tycks sakna betydelse för deltagandet i politiska debatter på internet.

Sammanfattning Ungas politiska deltagande

I undersökningen ingår ett stort antal faktorer som tidigare forskning har pekat ut som viktiga för att förklara politiskt deltagande. Dessa faktorer kan delas in i fyra grupper:

1. *Social bakgrund* till exempel föräldrarnas utbildningsnivå eller om man har invandrarbakgrund.

2. *Aktuell levnadssituation* till exempel om man studerar eller är arbetslös.

3. *Sociopolitiska nätverk* hur ofta man diskuterar politik med andra i sin närhet.

4. *Attityder och värderingar* till exempel social tillit och förtroende för politiska institutioner.

Den första frågeställningen är vad som påverkar ungas benägenhet att delta i det politiska livet. Undersökningens resultat visar att svaret beror på vilken form av politisk aktivitet som avses. För var och en av de fyra aktiviteterna i undersökningen tycks det finnas en egen kombination av förklaringsfaktorer. Resultaten sammanfattas i tabell 7.1.

Tabell 7.1 De yngre medborgarnas politiska deltagande. Sammanfattande tabell

	Representativa demokratin	Utanför representativa demokratin		
	Kontakter med politiker	Direkt aktion	Köpbojkott	Politik på internet
Intresse för samhällsfrågor	+	+	+	+
Självförtroende (politisk)	+	+	+	+
Politisk diskussion i privata sfären	+	+	+	X
Politisk diskussion i föreningslivet	+	+	+	X
Invandrarbakgrund	-	-	-	(-)
Systemförtroende (politisk)	(-)	(-)	-	-
Kvinna		-	-	-
Arbetslöshet		+	+	+
Vänsterorientering		+	+	+
Förtroende för riksdag/regering		-	-	+
Utbildning	+		+	+
Studier	+			+
Postmaterialism		+	+	
Social tillit		-		
Politisk diskussion i arbetsliv/skola	+			X

Källa: Ungdomsstyrelsen 2007.

Kommentar: + = signifikant positiv effekt, - = signifikant negativ effekt, (-) = statistiskt osäker effekt.

X = den aktuella variabeln ingår ej i analysen. *Utbildning* avser här antingen den egna utbildningen eller föräldrarnas.

Tre övergripande slutsatser kan dock dras:

1. Några förklaringsfaktorer har betydelse för alla fyra former av politisk aktivitet. Att vara intresserad av samhällsfrågor, att ha ett gott politiskt självförtroende och att diskutera politik med familj och vänner och inom föreningar ökar benägenheten att delta i alla former av politisk aktivitet. Att ha invandrarbakgrund visar sig påverka benägenheten till alla politiska aktiviteter negativt.

2. Om man jämför de olika grupperna av variabler med avseende på hur stor del av de yngre medborgarnas benägenhet till deltagande de förmår förklara så visar sig attitydvariablerna och de sociopolitiska nätverken ha större betydelse än den sociala bakgrunden och de aktuella levnadsförhållandena. Detta resultat framstår som oväntat och gäller alla fyra former av politiskt deltagande.

3. Även om alla fyra aktiviteter i något avseende skiljer sig från varandra i förklaringarna till deltagande så går den tydligaste skiljelinjen mellan å ena sidan den aktivitet som har den tydligaste kopplingen till den representativa demokratin, att ta kontakt med politiker, och å andra sidan de tre övriga aktiviteterna som inte har denna direkta koppling. Kön, arbetslöshet, vänsterorientering och förtroende för riksdag och regering visar sig ha betydelse för de tre aktiviteterna som utförs utanför den representativa demokratin men saknar betydelse för att ta kontakt med politiker.

Att vara *kvinnor* visar sig ha en negativ effekt på benägenheten att delta i former utanför den representativa demokratin. Denna effekt är stark för att delta i direktaktioner och i synnerhet för politik på nätet. Att kvinnor i mindre utsträckning är benägna att delta i politiska aktiviteter utanför den representativa demokratin motsäger en del tidigare svensk forskning inom området. Även *arbetslöshet* visar sig, något förvånande med utgångspunkt från tidigare forskning, ha en positiv effekt på benägenheten att delta i samtliga aktiviteter utanför den representativa demokratin. Att stå till vänster på den politiska vänster-högerskalan har en positiv effekt på dessa former av deltagande.

Förtroende för riksdag och regering visar sig däremot påverka benägenheten att delta i direktaktioner och köpbojkotter negativt samtidigt som det har en positiv effekt på att debattera politik på internet. Ett intressant resultat av undersökningen är också att en hög politisk *systemtilltro* tenderar att påverka benägenheten till engagemang i aktivitetsformer utanför den representativa demokratin i negativ riktning.

Utbildning har ofta visat sig vara en betydelsefull faktor för att förklara politiskt deltagande. I undersökningen har vi frågat efter de yngre medborgarnas egen utbildning och efter deras föräldrars. Resultaten visar att om man själv är välutbildad eller om ens föräldrar är det så har detta en positiv betydelse för benägenheten att delta i alla former av politisk aktivitet utom i direktaktioner. Att studera visar sig ha en positiv effekt på benägenheten att ta kontakt med politiker och på att delta i politiska debatter på internet.

En av de faktorer som ofta anses ha en särskild betydelse för yngre generationers politiska deltagande är *postmaterialistiska* värderingar. Undersökningen visar att denna typ av värderingar påverkar de yngre medborgarnas benägenhet till köpbojkotter och direktaktioner i positiv riktning. Särskilt för köpbojkotter framstår effekten som stark. Resultatet är i linje med tidigare forskning som har pekat på en koppling mellan politisk konsumtion och postmaterialism.

Den *sociala tilliten* har inom forskningen ibland hävdats ha stor betydelse för medborgarnas benägenhet att engagera sig politiskt. Resultaten av denna undersökning visar dock inte att den sociala tilliten skulle ha någon sådan positiv effekt. Den enda effekt av social tillit som undersökningen pekar på är en negativ påverkan på benägenheten att delta i direktaktioner. Unga medborgare med lägre social tillit är mer benägna att delta i denna form av politisk aktivitet.

Unga och äldre – skilda förklaringar?

Den andra frågeställningen är om det går att urskilja skillnader mellan de faktorer som påverkar yngre och äldre medborgares politiska deltagande. Med yngre medborgare avses här åldern 16–29 år och med äldre 35–74 år. Den samlade slutsatsen är att skillnaderna som kan urskiljas mellan de faktorer som påverkar de två åldersgrupperna är oväntat stora. Hur stora de är varierar dock mellan olika politiska aktiviteter. Minst är skillnaderna för benägenheten att ta kontakt med politiker. Detta betyder att det övergripande mönstret för variabelernas

effekter på deltagandet framstår som ganska likartat i de två åldersgrupperna. Trots detta går det att se två viktiga skillnader. Den första är att män, i den äldre åldersgruppen, i större utsträckning än kvinnor, visar sig vara benägna att ta kontakt med politiker. En tendens som inte går att urskilja bland de yngre. Den andra skillnaden är att politisk diskussion med arbets- och studiekamrater visar sig ha positiv betydelse för politiskt deltagande bland de yngre medborgarna men inte bland de äldre.

Även för köpbojkotter framstår förklaringarna som ganska likartade om man jämför de två grupperna. Tre tydliga skillnader förekommer dock. Den första är att invandrarbakgrund visar sig ha en starkt negativ effekt bland de yngre men ingen effekt bland de äldre. Den andra är att arbetslöshet har en signifikant positiv effekt bland de yngre men ingen effekt bland de äldre. Den tredje tydliga skillnaden gäller vänsterorientering som visserligen har en signifikant positiv effekt bland både de yngre och de äldre medborgarna. Effekten visar sig dock vara dubbel så stor bland de äldre.

Om man ser till benägenheten att delta i direktaktioner visar sig förklaringarna bland de yngre och äldre medborgarna skilja sig åt i större utsträckning. Som framgår av tabell 7.2 finns det inte mindre än åtta ganska tydliga skillnader för förklaringsvariablernas effekter. Inte minst visar det sig vara ett flertal attitydvariabler som uppvisar signifikanta effekter bland de yngre men inte bland de äldre medborgarna. Även för benägenheten att debattera politik på internet visar det sig finnas relativt många skillnader mellan de två åldersgrup-

Tabell 7.2 Förklaringsfaktorer som skiljer sig åt mellan yngre och äldre medborgare när det gäller de fyra formerna av politisk aktivitet

	Yngre medborgare	Äldre medborgare
KONTAKTER MED POLITIKER		
Kvinna	0	--
Politisk diskussion i arbetsliv/skola	++	0
KÖPBOJKOTT		
Invandrabakgrund	--	0
Arbetslöshet	++	0
Vänsterorientering	+	++
DIREKTAKTION		
Kvinna	--	-
Invandrabakgrund	--	0
Utbildning	0	+
Politisk diskussion i föreningslivet	++	0
Social tillit	--	0
Självförtroende	+	0
Förtroende för riksdag/regering	--	0
Postmaterialism	++	+
POLITIK PÅ INTERNET		
Kvinna	--	-
Arbetslöshet	++	(-)
Studier	++	--
Systemförtroende	--	0
Förtroende för riksdag/regering	++	0

Källa: Ungdomsstyrelsen 2007.

Kommentar: ++ = Starkare positiv effekt, + = Svagare positiv effekt, -- = Starkare negativ effekt, - = Svagare negativ effekt, (-) = Osäker negativ effekt, 0 = Ingen effekt.

perna. Här visar det sig dessutom finnas faktorer som påverkar benägenheten till deltagande i olika riktningar beroende på vilken åldersgrupp som studeras. Både att vara arbetslös och att studera visar sig ha positiva effekter för politiskt deltagande bland de yngre medborgarna och negativa bland de äldre.

Om man ser till de olika typer av variabler som ingår i undersökningen så visar sig attityder och värderingar ha större betydelse för att förklara ungas benägenhet till politiskt delta-

gande än de äldre medborgarnas. Ett sådant mönster visar sig tydligt när det gäller direktaktioner och deltagande i politiska diskussioner på internet. När det gäller kontakter med politiker och köpbojkotter förefaller dock attitydvariablerna ha ungefär lika stor betydelse bland yngre som bland äldre (se figur 7.4).

Den sammanfattande slutsatsen blir att det i ganska stor utsträckning är olika faktorer som förklarar benägenheten till deltagande bland yngre och äldre medborgare. Även om antalet

skillnader varierar mellan olika former av politisk aktivitet så förekommer betydelsefulla skillnader i alla former som har undersökts här. Några av de mer uppseendeväckande resultaten är att betydelsen av kön och av att vara arbetslös skiljer sig så kraftigt åt mellan de yngre och de äldre medborgarna. Ett annat viktigt resultat är att attityder och värderingar tycks spela en större roll för att förklara de yngres än de äldres medborgerliga deltagande.

Rekommendationen inför framtida studier av nya och okonventionella former av politisk aktivitet är att forskare i sina analysmodeller bör ta hänsyn till den typ av interaktionseffekter som denna undersökning har pekat på. Rådet till beslutsfattare och andra aktörer på det ungdomspolitiska området är att unga i sitt politiska agerande och i bevekelsegrunderna till detta agerande på betydande sätt tycks skilja sig från äldre medborgare. Inför beslut på det ungdomspolitiska området är det därför väsentligt att beslutsunderlaget bygger på studier av ungas politiska beteende och inte på forskning som utgår från att det politiska deltagandets mekanismer ser likadana ut i alla åldrar.

Referenser

- Adman, P. & Strömblad, P. (2000). *Resurser för politisk integration. Utanför demokratin? Del 3*. Norrköping: Integrationsverkets rapportserie 2000:16.
- Adman, P. (2004). *Arbetslöshet, arbetsplatsdemokrati och politiskt deltagande*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Ayala, L. (2000). "Trained for Democracy: The Differing Effects of Voluntary and Involuntary Organizations on Political Participation". In *Political Research Quarterly*. Vol 53, No 1.
- Brehm, J. & Rahn, W. (1997). "Individual-Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital", In *American Journal of Political Science*. Vol. 41, No. 3.
- Bäck, H. & Öhrvall, R. (2004). *Det nya seklets förtroendevalda. Om politiker och representativitet i kommuner och landsting 2003*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Bäck, M. & Möller, T. (2001). *Partier och organisationer*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Citrin, J. (1974). "Comment: The Political Relevance of Trust in Government". In *The American Political Science Review*. Vol. 68, No. 3.
- Delli Carpini, M. X. (2000). "Gen.com: Youth, Civic Engagement, and the New Information Environment". In *Political Communication*. Vol. 17.
- Fahmy, E. (2006). *Young Citizens. Young people's involvement in politics and decision making*. Aldershot: Ashgate.
- Holmberg, S. & Oscarsson, H. (2004). *Väljare. Svenskt väljarbete under 50 år*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hooghe, M. (1999). *Voluntary Associations and Social Capital: An Empirical, Survey-Based Test of the Putnam Hypothesis*. Paper prepared for the annual meeting of the American Political Science Association. Atlanta 1999.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. New Jersey: Princeton University Press.
- Inglehart, R. & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change and Democracy – The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johansson, S. (2007). *Dom under trettio, vem bryr sig och varför? Ungdomars värderingar och politiska deltagande*. Förvaltningshögskolan: Göteborg.
- Kaase, M. & Marsh, A. (1979). "Political Action: A Theoretical Perspective". In S. Barnes & M. Kaase (Eds): *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills: Sage Publications.
- La Due Lake, R. & Huckfeldt, R. (1998). "Social Capital, Social Networks, and Political Participation". In *Political Psychology*. Vol. 19, No. 3.
- Letki, N. (2004). "Socialization for Participation? Trust, Membership and Democratization in East-Central Europe". In *Political Research Quarterly*. Vol. 57, No. 4.
- Lee Kaid, L., McKinney, M. & Tedesco, J. (2007). "Political Information Efficacy and Young Voters". In *American Behavioral Scientist*. Vol. 50. No. 9.
- McClurg, S. D. (2003). "Social Networks and Political Participation: The Role of Social Interaction in Explaining Political Participation". In *Political Research Quarterly*. Vol. 56.
- Müller-Rommel, F. (1990). "New Political Movements and New Politics Parties in Western Europe". In R. J. Dalton & M. Kuechler (Eds): *Challenging the Political Order – New Social Movements in Western Democracies*. Cambridge: Polity Press.
- Norris, P. (1999). *Critical Citizens. Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Norris, P. (2001). *Digital Divide. Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oskarson, M. & Wängnerud, L. (1995). *Kvinnor som väljare och valda. Om betydelsen av kön i svensk politik*. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Parry, G., Moyser, G. & Day, N. (1992). *Political participation and democracy in Britain*. Cambridge: Cambridge University press.
- Petersson, O., Westholm, A. & Blomberg, G. (1989). *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Petersson, O., Hermansson, J., Micheletti, M., Teorell, J. & Westholm, A. (1998). *Demokrati och medborgarskap. Demokratirådets rapport 1998*. Stockholm: SNS Förlag.
- Pollock III, P. H. (1983). "The Participatory Consequences of Internal and External Political Efficacy: A Research Note". In *The Western Political Quarterly*. Vol 36, No. 3.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone* p.336. New York: Simon & Schuster.
- Rosenstone, S. & Hansen J. M. (1993). *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. New York: Macmillan.
- Statistiska Centralbyrån (2007a). *Attityder och värderingar – Ungdomsstyrelsens enkätundersökning 2006. Teknisk rapport*. SCB: Enkätenheten.
- Statistiska Centralbyrån (2007b). *Valdeltagandet vid de allmänna valen 2006*. Statistiska meddelanden: ME 13 SM 0701.
- Schlozman, K. & Verba, S. (1979). *Injury to Insult: Unemployment, Class, and Political Response*. Cambridge: Harvard University Press.
- Smith, E. S. (1999). *The Effects of Investments in the Social Capital of Youth on Political and Civic Behaviour in Young Adulthood: A Longitudinal Analysis*. In *Political Psychology*. Vol. 20, No. 3.
- Stolle, D., Hooghe, M. & Micheletti, M. (2005). "Politics in the Supermarket: Political Consumerism as a Form of Political Participation". In *International Political Science Review*. Vol 26, No. 3.
- Regeringen (2004). *Makt att bestämma – rätt till välfärd. Regeringens ungdomspolitiska proposition*. Proposition 2004/05:2.
- Teorell, J. (2003). "Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden". In *Scandinavian Political Studies* Vol. 26, No 1.
- Teorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Liber: Malmö.
- Verba, S. & Norman N. (1972). *Participation in America – Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row Publishers.
- Verba, S., Nie, N. & Kim, J. (1978). *Participation and Political Equality. A Seven-Nation Comparison*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Verba, S., Schlozman, K. & Brady, H.E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Verba, S., Burns, N. & Schlozman, K. (2001). *Unequal at the Starting Line: Transmitting Participatory Inequalities Across Generations*. Paper prepared for the annual meeting of the American Political Science Association. San Francisco, September 2001.
- Verba, S. (2003). "Would the Dream of Political Equality Turn out to Be a Nightmare", In *Perspectives on Politics*. 1 (4): 663–80.
- Wohlgemuth, D. (2006a). *Den responsiva demokratin? Effekter av medborgarnas delaktighet i den lokala demokratin*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Wohlgemuth, D. (2006b). "Leder social representativitet till åsiktsrepresentativitet?". I H. Bäck & M. Gilljam. (Red): *Valets mekanismer*. Malmö: Liber.

Fotnot

¹ En möjlig förklaring till att unga politiker inte automatiskt är bättre representanter för ungas åsikter än äldre är att tröskeln för unga att uppnå förtroendeuppdrag är större än för andra grupper. Det ställs större krav på unga för att lyckas i politiken vilket leder till att gruppen unga förtroendevalda tenderar att socialt sett, till exempel utbildningsmässigt, avvika mer från den genomsnittliga väljaren än vad andra politiker gör (jämför Oskarson & Wängnerud 1995). En annan förklaring kan vara att tröskeln för unga politiker är olika hög inom olika partier vilket leder till en skev åsiktsrepresentation (se t.ex. Bäck & Öhrvall 2004).

² Konkret utgörs "medborgarna" i undersökningen av personer som är bosatta i Sverige men som inte nödvändigtvis är svenska medborgare. Sedan 1976 har utländska medborgare som har varit folkbokförda i Sverige under minst tre år rösträtt i val till kommunal- och landstingsfullmäktige.

³ Det ska understrykas att var och en av faktorerna har en självständig inverkan på benägenheten till deltagande. Det är därmed inte nödvändigt att en och samma individ besitter alla egenskaperna samtidigt.

⁴ CVM står för the Civic Voluntarism Model och kännetecknas av att förklara politiskt deltagande genom att kombinera tre typer av faktorer: resurser, engagemang och rekrytering.

⁵ Även en variabel som Johansson kallar personlig trygghet visar sig ha en signifikant (negativ) effekt på deltagandet vid sidan av den representativa demokratin bland de ungdomar som befinner sig i mer vuxna livsfaser men inte bland dem som lever ett mer ungdomligt liv. Personlig trygghet utgör ett mått på i vilken utsträckning individen prioriterar ett antal värden såsom kärlek, lycka, familjetrygghet och inre harmoni (Johansson 2007).

⁶ Invandrarbakgrund har operationaliserats som personer som antingen själva är födda i ett annat land än Sverige eller vars båda föräldrar är födda utanför de nordiska länderna.

⁷ Adman och Strömblad visar att det negativa sambandet mellan invandrarskap och politiskt deltagande till övervägande del är indirekt. De som har invandrat är i mindre utsträckning aktiva i politiska partier, tar i mindre utsträckning politiska kontakter, deltar i mindre utsträckning i politiska manifestationer och upplever sig i mindre utsträckning som kompetenta att överklaga myndighetsbeslut. Detta beror på att de systematiskt har sämre kunskaper i svenska, sämre övning i medborgerliga färdigheter och medborgerlig allmänbildning. De rekryteras inte heller i samma

utsträckning till politiska poster. Denna ojämlikhet i resursnivå kan i sin tur delvis spåras till ojämlikhet i fråga om bakomliggande resursfaktorer. (Adman & Strömblad 2000).

⁸ Det ska understrykas att attitydvariablerna även utan de sociopolitiska nätverken genomgående står för en betydligt större del förklarad varians i de yngre medborgarnas benägenhet till politiskt deltagande än vad den sociala bakgrunden och aktuella levnadssituationen gör tillsammans.

⁹ Den beroende variabeln i undersökningen består sålunda genomgående av benägenheten till deltagande snarare än av själva deltagandehandlingen i sig. Sättet att mäta benägenheten till deltagande har tidigare bland annat använts av Pippa Norris och betecknades då som protest potential (Norris 1999).

¹⁰ Reliabilitetskoefficienten Cronbachs alpha uppgår till 0,79.

¹¹ Tabellanalys bekräftar att unga medborgare med en kombination av låg systemtilltro och hög självtilltro är de som är mest benägna att delta i direktaktioner.

¹² En närmare granskning med hjälp av tabellanalys visar att bland personer med låg politisk självtilltro minskar benägenheten till deltagande i köpbojkotter i takt med att systemtilltron ökar. Det omvända förhållandet gäller dock bland personer med hög självtilltro.

¹³ Detta visar sig även i den andel varians som förklaras av vänsterorientering och som uppgår till 3 procent bland de äldre men endast till 0,4 procent bland de yngre.

¹⁴ Tabellanalys bekräftar att såväl bland personer med låg som hög självförtroende minskar benägenheten att debattera politik på internet i takt med att systemförtroendet ökar. Unga medborgare med en kombination av hög politisk självförtroende och lågt systemförtroende visar sig vara den enskilda grupp som är mest benägen att delta i politisk debatt på nätet.